

Otázka mlčenlivosti ve zdravotnictví se zaměřením na znalecká zkoumání

8. 9. 2016

VIII. mezinárodní kongres úrazové chirurgie a soudního lékařství „Polytrauma a komplikace v chirurgické péči“, Mikulov

JUDr. Miroslav Růžička, Ph. D., ve spolupráci s JUDr. Jakubem Chromým, Ph. D., MBA
analytický a legislativní odbor Nejvyššího státního zastupitelství

- I. ÚVOD
 - II. POVINNOST MLČENLIVOSTI VE ZDRAVOTNICTVÍ
 - III. POVINNOST MLČENLIVOSTI ZNALCE
 - IV. ZÁVĚR
-

Úvod - I

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví a možnosti jejího prolomení v trestním (resp. zejména v přípravném) řízení představuje soubor otázek, které řešilo Nejvyšší státní zastupitelství opakovaně, protože se významně dotýkaly působnosti státního zastupitelství v trestním řízení.

Povinnost mlčenlivosti znalce je potom upravena především v profesním zákoně, tj. zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Je však nutné vzít v úvahu i ustanovení trestního řádu, jde-li o informace z trestního řízení.

Systematicky spadají uvedené případy mlčenlivosti pod pojem „**povinnosti mlčenlivosti státem uložené**“, což je termín, který se objevuje v řadě ustanovení trestního řádu, např. v § 8 odst. 4 tr. ř., kde se jedná o vymezení případů, kdy lze odmítnout plnění povinností uvedených v § 8 odst. 1 tr. ř., dále v § 65 odst. 5 tr. ř. (pokud jde o opatření, která mají být učiněna v souvislosti s nahlížením do spisu k ochraně údajů, jež byly získány v trestním řízení po prolomení povinnosti mlčenlivosti), v § 78 odst. 2 tr. ř. (o tom, že ediční povinnost, tedy povinnost vydat věc důležitou pro trestní řízení, se nevztahuje na listinu, jejíž obsah se týká okolnosti, o které platí zákaz výslechu, ledaže došlo mj. k zproštění povinnosti mlčenlivosti (§ 99 tr. ř.).

Povinnost mlčenlivosti uložená státem představuje výraz, který se zmiňuje oproti mlčenlivosti státem **uznané** v souvislosti s tzv. zpovědním tajemstvím, jehož podrobnosti dnes stanoví § 7 odst. 4 písm. f) a § 11 odst. 5 zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, zákona o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů).

Úvod - II

Velmi důležitou částí platné trestněprocesní úpravy je z tohoto hlediska ustanovení § 99 odst. 2 tr. ř.

Svědék nesmí být vyslýchán též tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má, zproštěn.

Dlužno dodat, že **povinnost mlčenlivosti** je dnes upravena ve velkém množství zákonů (a výjimečně i v odvozených předpisech, tj. vyhláškách ministerstev). Jejich celkový počet se neustále mění, v podstatě s každým vydaným zákonem přibývá do právního řádu další nová povinnost mlčenlivosti. Celkově je právní úprava mlčenlivosti velmi nejednotná, nesystematická, roztržitá a zejména ve starších předpisech již neodpovídá současným organizačním a právním vztahům.

Úvod - III

Pokud bychom danou problematiku pojednali v širším kontextu, pak platí **čl. 10 odst. 3 Listiny základních práv a svobod**: „Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 8)

„Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - I

Povinnosti mlčenlivosti odpovídá právo pacienta na ochranu údajů o jeho zdravotním stavu.

Toto oprávnění může být v některých závažných případech stanovených zákonem prolomeno.

§ 51 zákona o zdravotních službách

Zachování mlčenlivosti v souvislosti se zdravotními službami

(1) Poskytovatel je povinen zachovat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - II

(2) Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje

- a) předávání informací nezbytných pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb,
- b) sdělování údajů nebo jiných skutečností, je-li poskytovatel zproštěn pacientem, popřípadě zákonným zástupcem pacienta, mlčenlivosti a sděluje-li údaje nebo tyto skutečnosti v rozsahu zproštění,
- c) sdělování, popřípadě oznamování údajů nebo jiných skutečností podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, pokud z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů vyplývá, že údaje nebo skutečnosti lze sdělit bez souhlasu pacienta,
- d) sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – III

(5) Povinná mlčenlivost podle odstavce 1 platí též pro

a) zdravotnické pracovníky a jiné odborné pracovníky, a to v souvislosti s výkonem jejich povolání [zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, pro lékaře, zubního lékaře a farmaceuta; zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních) stanoví další profese],

b) zdravotnické pracovníky nebo jiné odborné pracovníky, kteří již nevykonávají své povolání, a informace získali v souvislosti s bývalým výkonem povolání zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka nebo zaměstnání při poskytování zdravotních služeb,

c) osoby získávající způsobilost k výkonu povolání zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka,

d) osoby uvedené v § 65 odst. 2 nahlížející bez souhlasu pacienta do zdravotnické dokumentace o něm vedené,

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – IV

e) členy odborných komisí podle zákona o specifických zdravotních službách [jedná se o odborné komise zřizované pro účely provádění zde uvedených specifických zdravotních služeb – platí však nepochybně i pro **nezávislé odborné komise podle § 94 odst. 4 písm. b) zákona o zdravotních službách**, které se zřizují na základě stížnosti nebo z moci úřední nebo jiného podnětu, a to zejména pro posouzení případů, u nichž vznikly pochybnosti, zda byl při poskytování zdravotních služeb dodržen správný postup, popřípadě k vyloučení příčinné souvislosti mezi nesprávným postupem a újmou na zdraví pacientovi při poskytování zdravotních služeb, zřizují se vždy, jestliže **nezávislý odborník na základě posouzení zdravotnické dokumentace její ustavení navrhne, nebo podle jeho uvážení jde o případ, kdy posouzení nezávislým odborníkem je odborně nedostačující nebo je třeba posoudit případné ublížení na zdraví při poskytování zdravotních služeb s důsledkem smrti pacienta a stížnost nebo jiný podnět není zjevně nedůvodný.**

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – V

f) osoby uvedené v § 46 odst. 1 písm. g) [zdravotní služby jsou osobám ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence poskytovány za přítomnosti příslušníka Vězeňské služby, a to pouze na dohled, mimo jeho doslech, s výjimkou případů ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti zdravotnického pracovníka nebo jiného odborného pracovníka nebo majetku, kdy je příslušník oprávněn být přítomen výkonu zdravotní služby též na doslech],

g) další osoby, které v souvislosti se svou činností vykonávanou na základě jiných právních předpisů zjistí informace o zdravotním stavu pacienta nebo informace s tím související.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - VI

Povinná mlčenlivost se vztahuje na **skutečnosti, které se zdravotník dozvěděl v souvislosti s výkonem svého povolání**. Zahrnuje nejen informace týkající se zdravotního stavu, anamnéz, diagnózy, medikace, ale rovněž veškeré informace získané při poskytování zdravotní péče. To znamená, že může jít o informace ohledně sociální situace pacientů, jejich rodinných poměrů, intimního života apod.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - VII

Prolomení povinnosti mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb a zdravotnických pracovníků pro potřeby trestního řízení

Ustanovení § 55 odst. 2 písm. d) zákona č. 20/1966 Sb. ve znění platném do 31. 3. 2012 ukládalo každému zdravotnickému pracovníkovi zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl v souvislosti s výkonem svého povolání, s výjimkou případů, kdy skutečnost sděloval se souhlasem ošetřované osoby nebo kdy byl této povinnosti zproštěn nadřízeným orgánem v důležitém státním zájmu; povinnost oznamovat určité skutečnosti, uložená zdravotnickým pracovníkům zvláštními předpisy, nebyla tím dotčena. Zproštění mlčenlivosti z důvodu důležitého státního zájmu ovšem zpochybnil již nálezn Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 321/06 ze dne 18. 12. 2006 [nálezn č. 229, publikován ve svazku 43 SbNU].

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - VIII

Zákon č. 372/2011 Sb. zakotvuje povinnost mlčenlivosti poskytovatele a jednotlivých osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb podrobněji. Její obsah a rozsah zůstává v základu stejný.

Je upravena výjimka formulovaná v § 51 odst. 2 písm. d) zákona č. 372/2011 Sb., podle které se za porušení povinnosti mlčenlivosti **nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení**; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje **sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu**.

Stejně jako zákon č. 20/1966 Sb., ani zákon č. 372/2011 Sb. neobsahuje takovou úpravu, podle které by bylo možné bez dalšího zprošťovat mlčenlivosti pro potřeby trestního řízení. Nicméně, a to je výraznější rozdíl legislativně technický, zákonodárce v § 51 odst. 2 písm. d) zákona č. 372/2011 Sb. výslovně předpokládá (ovšem nikoli automaticky povoluje) možnost průlomu do povinnosti mlčenlivosti, přitom se dovolává jiné normy upravující trestní řízení – trestního řádu.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - IX

Trestní řád v § 8 odst. 1 větě první, aby zajistil řádné předpoklady pro plnění úkolů trestního řízení, ukládá státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám **povinnost vyhovovat dožádáním orgánů činným v trestním řízení**. Jde o ustanovení stanovící obecnou součinnost vůči orgánům činným v trestním řízení, aniž by samo aspirovalo na identifikaci podmínek, za nichž lze pro potřeby trestního řízení sdělovat informace, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti.

Jak dále vyplývá z § 8 odst. 4 trestního řádu, plnění povinnosti podle § 8 odst. 1 trestního řádu lze odmítnout a uvedené součinnosti vůči orgánům činným v trestním řízení nedostát s odkazem na povinnost zachovávat uloženou povinnost mlčenlivosti, tím se vymezují hranice zachovávání povinnosti mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb, resp. zdravotnických pracovníků, podle § 51 zákona č. 372/2011 Sb.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - X

V návaznosti na přijetí zákona č. 372/2011 Sb. nedošlo k žádné novelizaci příslušných ustanovení trestního řádu, jež by zavržovala důvod k odlišnému přístupu v interpretaci: v krajní variantě znamenající paušální sdělování chráněných informací pro potřeby trestního řízení postupem podle § 8 odst. 1 věty první trestního řádu, jak se takový (a zcela mylný výklad) čas od času po nabytí účinnosti zákona o zdravotních službách objevoval.

Záměr zákonodárce, vyložitelný z důvodové zprávy (srov. sněmovní tisk č. 405/0 – volební období 2010 - 2013), v daném bodě neukazuje na sebemenší pokus o rozchod s dosavadní legislativou a konstantní judikaturou včetně zmíněného nálezu Ústavního soudu. Ostatně, v opačném případě by na tak zásadní změnu zákonodárce jistě odkázal. Při faktu značně neúplné a roztržitěné předchozí právní úpravy se dovozuje opodstatněná snaha čtené průlomů do povinné mlčenlivosti zdravotnických pracovníků co nejvíce zpřehlednit zakotvením na jednom místě a postavit najisto, za jakých podmínek má být uvedená povinnost vlastně zachována.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XI

Způsobem stanoveným trestním řádem pro sdělování údajů nebo jiných skutečností, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb, resp. zdravotnických pracovníků podle § 51 zákona č. 372/2011 Sb., a to bez souhlasu pacienta či jiné oprávněné osoby, **je (stále) jedině aplikace § 8 odst. 5 trestního řádu**, podle něhož nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto informace pro trestní řízení vyžadovat po předchozím souhlasu soudce.

Na tomto závěru nic nemění ani úprava obsažená v § 107 odst. 2 trestního řádu vztahující se ovšem k vyžadování zdravotnické dokumentace znalcem, kde je třeba poukázat na ustanovení § 64 odst. 1 písm. b), § 65 odst. 2 písm. i) zákona č. 372/2011 Sb. Ani zde tedy nedošlo k podstatným změnám oproti právnímu stavu před dnem 1. 4. 2012, kdy zákon č. 372/2011 Sb. nabyl účinnosti.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XII

Výklad, podle kterého vyžadovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb, resp. zdravotnických pracovníků podle § 51 zákona č. 372/2011 Sb., pro potřeby trestního řízení, bez souhlasu pacienta či jiné oprávněné osoby, je možno na základě udělování předchozího souhlasu soudce podle § 8 odst. 5 trestního řádu, je **ústavně konformní a nevede k porušení práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého života, resp. porušením práva na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě**, zaručených článkem 10 odst. 2 a odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Při použití tohoto ustanovení trestního řádu je to **soudce, který jako nezávislý a kvalifikovaný orgán garantuje při svém rozhodování požadavek dostát ústavnímu rozměru aplikace zákona, projevujícím se i v případném poměřování dotčených ústavních práv.**

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XIII

Povinnost mlčenlivosti poskytovatele zdravotních služeb, resp. zdravotnického pracovníka není dána tam, kde je hmotným právem uložena (jako pravý omisivní delikt) povinnost překazit nebo oznámit spáchání trestného činu podle § 367 a § 368 trestního zákoníku , anebo jsou-li lékařem prováděny procesní úkony, při nichž se s informacemi o zdravotním stavu neseznamuje v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, nýbrž v jejich rámci v trestním řízení, jako např. u prohlídky těla podle § 114 trestního řádu, prohlídky a pitvy mrtvoly podle § 115 odst. 1 trestního řádu, vyšetření duševního stavu obviněného nebo svědka podle § 116 až 118 trestního řádu.

Exkurs: Otázka pitev – nejen ustanovení zákona č. 372/2011 Sb., a to konkrétně § 88 až 92, ale vzít v úvahu je po dni 1. 1. 2014 třeba i ustanovení nového občanského zákoníku. Některé problémy pak řešila novela zákona o zdravotních službách č. 147/2016 Sb., účinná od 1. 7. 2016.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII - A - exkurs

Zákon č. 147/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Účelem této novely zákona o zdravotních službách je vymezení působnosti Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky („ÚZIS“) jako správce Národního zdravotnického informačního systému („NZIS“) s přesně vymezenými kompetencemi a povinnostmi, stanovení obsahu a funkčnosti Národního registru zdravotnických pracovníků.

§ 70 odst. 3 zákona o zdravotních službách:

Ministerstvo zřizuje Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky (dále jen "statistický ústav") jako organizační složku státu k plnění svých úkolů v oblasti zajištění Národního zdravotnického informačního systému podle tohoto zákona a zákona o státní statistické službě. Statistický ústav je správcem Národního zdravotnického informačního systému.

§ 71 odst. 12 tohoto zákona: Statistický ústav předává údaje jemu poskytnuté podle odstavců 2 až 5 a 10 poskytovatelům a zdravotním pojišťovnám k plnění jejich úkolů na základě jejich žádosti. Žádost poskytovatele nebo zdravotní pojišťovny a údaje předávané statistickým ústavem na základě této žádosti jsou předávány způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII – B exkurs

§ 88 (1) Pitvy jsou

- a) patologicko-anatomické, které se provádějí za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin,
- b) zdravotní, které se provádějí za účelem zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy,
- c) soudní, které se provádějí při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, a to podle jiného právního předpisu (trestní řád),
- d) anatomické, které se provádějí k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII – C

-exkurs

Zdravotní pitvy provádí poskytovatelé v oboru soudní lékařství. Nestanoví-li tento zákon jinak, provede se zdravotní pitva povinně

- a) při náhlých a neočekávaných úmrtích, jestliže při prohlídce těla zemřelého nebylo možno jednoznačně zjistit příčinu smrti,
- b) při všech násilných úmrtích včetně sebevraždy,
- c) při podezření, že úmrtí může být v příčinné souvislosti s nesprávným postupem při poskytování zdravotních služeb, které vyslovil zdravotnický pracovník zúčastněný na poskytování zdravotních služeb, lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, nebo osoba blízká zemřelému,
- d) při podezření, že úmrtí mohlo být způsobeno v souvislosti se zneužíváním návykových látek,
- e) u osob, které zemřely ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII – D - exkurs

Pokud v rámci jiné pitvy než soudní nastane podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem, nebo že okolnosti úmrtí jsou nejasné, pitva se přeruší. Tuto skutečnost oznámí poskytovatel neprodleně Policii České republiky; **pokud orgán činný v trestním řízení nenařídí do 2 hodin od tohoto oznámení pitvu podle jiného právního předpisu, může poskytovatel přerušenu pitvu dokončit.**

Soudní pitvy provádí poskytovatelé v oboru soudní lékařství. Převoz těla zemřelého k soudní pitvě a zpět zabezpečuje a hradí orgán činný v trestním řízení, který ji nařídil. Rovněž hradí i veškeré další náklady s pitvou spojené.

Poskytovatel, který provedl pitvu, zajistí vyplnění příslušných částí Listu o prohlídce zemřelého a předání těchto částí místu jejich určení.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII - E - exkurs

§ 88 odst. 4 zákona o zdravotních službách stanoví, že patologicko-anatomické pitvy podle § 88 odst. 2 a zdravotní pitvy podle § 88 odst. 3 zákona č. 372/2011 Sb. se provádějí i bez souhlasu zemřelého (§ 113 odst. 2 občanského zákoníku). Jde-li současně o povinnou pitvu patologicko-anatomickou a zdravotní, provede se pitva zdravotní.

§ 113 odst. 2 OZ: Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII - F - exkurs

Poskytovatel, který provedl pitvu, je povinen písemně informovat o jejím výsledku

- a) poskytovatele, v jehož zdravotnickém zařízení došlo k úmrtí pacienta,
- b) registrujícího poskytovatele v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, je-li mu znám.

Podle ustanovení § 88a odst. 1 věty první, ve znění citované novely, rovněž lékař provádějící prohlídku těla zemřelého může rozhodnout, že se neprovede patologicko-anatomická pitva v případech podle § 88 odst. 2 písm. a), b) nebo c) zákona o zdravotních službách nebo zdravotní pitva v případech podle § 88 odst. 3 písm. b) nebo d) zákona č. 372/2011 Sb., jestliže jde o úmrtí, jehož příčina je zřejmá, a zemřelý pacient za svého života vyslovil prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy nebo zákonný zástupce nebo opatrovník zemřelého pacienta anebo osoba pacientovi blízká požádali o neprovedení pitvy. O rozhodnutí o neprovedení zdravotní pitvy podle odstavce 2 písm. a) nebo b) § 88a zákona č. 372/2011 Sb. je poskytovatel v oboru soudní lékařství povinen informovat Policii České republiky (§ 88a odst. 4 zákona č. 372/2011 Sb., ve znění novely).

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví – XIII – G - exkurs

§ 113 NOZ (1) Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.

(2) Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

§ 115 Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti způsobem podle § 113, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla nesouhlasí.

§ 116 NOZ: Kdo souhlasí, aby po jeho smrti bylo jeho tělo pitváno nebo použito způsobem podle § 113, zapíše své stanovisko do rejstříku vedeného podle jiného právního předpisu; tento souhlas lze projevit i ve veřejné listině, nebo vůči poskytovateli zdravotních služeb s účinky vůči tomuto poskytovateli.

Souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům lze odvolat. Odvolá-li souhlas člověk ve zdravotnickém zařízení, může tak učinit prohlášením v písemné formě.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XIV

Nahlížení orgánů činných v trestním řízení do zdravotnické dokumentace, pořizování jejích výpisů nebo kopií

Zdravotnická dokumentace představuje soubor informací vztahujících se k pacientovi, jako jsou identifikační údaje pacienta, identifikační údaje poskytovatele, informace o zdravotním stavu pacienta, o průběhu a výsledku poskytování zdravotních služeb a o dalších významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem pacienta a s postupem při poskytování zdravotních služeb, aj. – srov. blíže definici zdravotnické dokumentace a demonstrativní výčet jejího obsahu podle § 53 odst. 1, 2 zákona č. 372/2011 Sb.

Poskytovateli, tedy fyzické a právnické osobě disponující oprávněním k poskytování zdravotních služeb, je uložena povinnost vést a uchovávat zdravotnickou dokumentaci a nakládat s ní podle tohoto zákona a jiných právních předpisů. Vedení a nakládání se zdravotnickou dokumentací se rozvádí v hlavě II. zákona č. 372/2011 Sb. Kromě toho byla vydána vyhláška č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XV

I zdravotnická dokumentace může být důkazním prostředkem, tedy zdrojem, z něhož orgán činný v trestním řízení čerpá důkazy. Zdravotnická dokumentace může být významným listinným důkazem ve smyslu § 112 odst. 2 trestního řádu [jde o listinné důkazy jako předměty zachycující písemný projev, např. lékařské zprávy, laboratorní vyšetření, posudky, nálezy atd.], stejně tak i věcným důkazem ve smyslu § 112 odst. 1 trestního řádu [zjištění daktyloskopických či chemických stop ve zdravotnické dokumentaci, které se užijí ke kriminalistické expertíze, apod.].

V takových případech někdy nezbyvá, než aby byl důkaz orgánem činným v trestním řízení vyhledán a zajištěn jako původní, vycházející z přímého zdroje (např. je zkoumána úplnost souboru listin, pravost a neporušitelnost listin, anebo nebezpečí zničení stop).

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XVI

Rozsah a podmínky nahlížení do zdravotnické dokumentace, pořizování jejích výpisů nebo kopií jsou upraveny v § 65 zákona č. 372/2011 Sb. tak, že se odvíjejí podle toho, jaký subjekt se takového oprávnění domáhá a v jakém případě.

Problematika nahlížení orgánů činných v trestním řízení do zdravotnické dokumentace, pořizování jejich výpisů nebo kopií není v § 65 zákona č. 372/2011 Sb. výslovně reglementována, což ovšem ; obecně průlom do povinnosti mlčenlivosti, jde-li o sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení, upravuje § 51 odst. 2 písm. d) zákona č. 371/2011 Sb., podle kterého se za porušení povinnosti mlčenlivosti nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu. Předvídaným způsobem, stanoveným trestním řádem pro sdělování údajů nebo jiných skutečností, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti poskytovatelů zdravotních služeb, resp. zdravotnických pracovníků podle § 51 zákona č. 372/2011 Sb., a to bez souhlasu pacienta či jiné oprávněné osoby, je pak aplikace § 8 odst. 5 trestního řádu, což neznamená, že by se takové oprávnění rovnou vylučovalo.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XVII

Nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto informace pro trestní řízení vyžadovat po předchozím souhlasu soudce.

Otázkou prolomení mlčenlivosti podle § 8 odst. 5 trestního řádu se zabýval Ústavní soud již ve shora citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 321/06 ze dne 18. 12. 2006 [nález č. 229, publikován ve svazku 43 SbNU], a sice pokud ustanovení zvláštního předpisu obsahuje určitou možnost zproštění mlčenlivosti, nikoliv však specificky ve vztahu k trestnímu řízení (tj. nestanoví podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat předmětné skutečnosti), je postup podle § 8 odst. 5 trestního řádu možný.

Povinnost mlčenlivosti ve zdravotnictví - XXVIII

Nahlížení do zdravotnické dokumentace, pořizování jejích výpisů nebo kopií

§ 65 zákona č. 372/2011 Sb.:

(2) Do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi mohou bez jeho souhlasu nahlížet, jestliže je to v zájmu pacienta nebo jestliže je to potřebné pro účely vyplývající z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, a to v nezbytném rozsahu,...

i) soudní znalci ve zdravotnických oborech a osoby se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání, které byly pověřeny vypracováním znaleckého posudku znaleckým ústavem³⁰), poskytovatelem nebo zdravotnickým pracovníkem, v rozsahu nezbytném pro vypracování znaleckého posudku pro potřebu trestního řízení nebo pro řízení před soudem podle jiných právních předpisů,...

Tomu pak koresponduje § 107 odst. 2 tr. ř.: Znalec přibraný k podání znaleckého posudku o příčině smrti nebo o zdravotním stavu zemřelé osoby je oprávněn vyžadovat zdravotnickou dokumentaci týkající se takové osoby; v ostatních případech může zdravotnickou dokumentaci vyžadovat za podmínek stanovených zvláštním zákonem.

Povinnost mlčenlivosti znalce - I

Zákaz a omezení zveřejnění informací z trestního řízení, které se vztahuje rovněž na znalce, stanoví v základní rovině ustanovení § 8b trestního řádu. Uvedený zákaz, resp. omezení zveřejnění informace se uplatňuje též při komunikaci znalce s veřejnými sdělovacími prostředky a naopak.

Pro znalce platí předně zákaz, resp. omezení zveřejnění informací, umožňujících zjištění totožnosti některých osob, ve smyslu § 8b odst. 1 trestního řádu. Tedy znalec nesmí nikomu dále poskytnout informace umožňujících zjištění totožnosti osoby, proti které se vede trestní řízení (tj. obviněného, atd.), poškozeného, zúčastněné osoby a svědka, které získal pro účely trestního řízení nebo k výkonu práv nebo plnění povinností stanovených zvláštním právním předpisem, např. zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, pokud jejich poskytnutí není nutné k uvedeným účelům. Znalec nesmí takto získané informace dále šířit a může je poskytovat toliko dalším oprávněným osobám jen k plnění jejich úkolů. Takový zákaz, resp. omezení zveřejnění informací se vztahuje pouze na přípravné řízení.

Povinnost mlčenlivosti znalce - II

Pro znalce platí rovněž zákaz zveřejňovat informace o totožnosti některých poškozených ve smyslu § 8b odst. 2 trestního řádu. Jde o prohloubenou ochranu umožňující zjištění totožnosti určitých poškozených v trestním řízení, a sice poškozených mladších 18 let a poškozených, vůči nimž byl spáchán vyjmenovaný, svou povahou zpravidla sexuální trestný čin. Citované ustanovení zní: **Nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin vraždy (§ 140 trestního zákoníku), zabití (§ 141 trestního zákoníku), některý z trestných činů, kterým byla způsobena těžká újma na zdraví, trestný čin ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), některý z trestných činů proti těhotenství ženy (§ 159 až 162 trestního zákoníku), trestný čin obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), některý z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (§ 185 až 193 trestního zákoníku), trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195 trestního zákoníku), týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), únosu dítěte a osoby stížená duševní poruchou (§ 200 trestního zákoníku) nebo nebezpečného pronásledování (§ 354 trestního zákoníku). Tento zákaz zveřejnění informací se vztahuje na celé trestní řízení, tj. také na řízení před soudem.**

Povinnost mlčenlivosti znalce - III

Povinnost mlčenlivosti znalce je uložena též v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

Podle § 10a zákona o znalcích a tlumočnících je znalec povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své znalecké činnosti, a to i po jejím skončení. Výjimky jsou připuštěny pro vědecké nebo vzdělávací účely, s uplatněním kritéria přiměřenosti. **Povinnosti mlčenlivosti může znalece zprostit orgán veřejné moci, který jej ustanovil, tj. zde orgán činný v trestním řízení. Informace získané znalce z trestního řízení v zásadě mají být použity znalcem pouze pro účely tohoto trestního řízení, ve kterém byl úkol znalci zadán.**

Jestliže znalec podává informace a vyjadřuje se k nim v hlavním líčení, resp. ve veřejném zasedání, za přípustné přítomnosti veřejnosti, v nichž jsou rovněž zástupci veřejných sdělovacích prostředků, jde o realizaci důkazního prostředku – výslechu znalce soudem. Pro osoby z řad veřejnosti, včetně zástupců veřejných sdělovacích prostředků, přítomných takového výslechu znalce a prostřednictvím něho získávající informace z trestního řízení, platí stejně tak zákaz a omezení zveřejnění informací z trestního řízení stanovený v ustanovení § 8b trestního řádu.

Povinnost mlčenlivosti znalce - IV

Povinnost mlčenlivost znalce nekončí ani ukončením zadaného úkolu, např. podáním znaleckého posudku a výslechem znalce v hlavním líčení před soudem, ale ani pravomocným skončením věc, nýbrž trvá i po jeho skončení.

Pokud je znalec v trestním řízení, např. v návaznosti na podání znaleckého posudku a výslechu znalce v hlavním líčení před soudem, dotazován zástupci veřejných sdělovacích prostředků na informace z trestního řízení, měl by dostát uložené povinnosti mlčenlivosti, neboť se stále jedná o skutečnosti, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své znalecké činnosti, a jimiž disponuje pro účely trestního řízení, ve kterém byl úkol tomuto znalci zadán.

Jestliže je znalec dotazován médií k dané trestní věci, bez zproštění povinnosti mlčenlivosti orgánem činným v trestním řízení, který jej ustanovil, např. v návaznosti na podání znaleckého posudku a výslech znalce v hlavním líčení před soudem, mělo by se jeho následné sdělení omezit nejvýše v tom, že jako znalec byl přibrán, v jakém oboru, a rámcově k jaké problematice mu byl úkol zadán. Bez jakéhokoli zveřejňování informací z trestního řízení ze strany znalce a jeho komentářů na přání zástupců veřejných sdělovacích prostředků. Přitom je vhodné, aby poukázal právě na stanovenou povinnost mlčenlivosti znalce.

Závěr

Případné otázky.

Děkuji za pozornost.

mruzicka@nsz.brn.justice.cz